

MUSIQIY DIDAKTIK O'YINLAR

Valijonova Madina Muzaffar qizi

*Namangan davlat pedagogika instituti Aniq va tabiiy fanlar fakulteti musiqa talim yo'nalishi 2-
bosqich talabasi*

Gazziyev Jobir Jo'raxanovich

Namangan davlat pedagogika instituti ART pedagogika kafedrası dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqiy didaktik o'yinlarning ta'lim jarayonidagi ahamiyati, ularning pedagogik imkoniyatlari va o'quvchilarning musiqiy idrokini rivojlantirishdagi o'rni yoritiladi. Musiqiy didaktik o'yinlar bolalarda musiqaqaga qiziqish uyg'otish, eshitish qobiliyatini rivojlantirish, ritmi his qilish, ijodiy fikrlash va estetik didni shakllantirishga xizmat qiladi. Maqolada musiqiy didaktik o'yinlarning turlari, ularni tashkil etish metodlari, o'qituvchi faoliyatidagi vazifalari hamda amaliy natijalar tahlil qilinadi. Shuningdek, musiqiy o'yinlarni maktabgacha va umumta'lim bosqichlarida qo'llash bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: musiqa ta'limi, didaktik o'yin, musiqiy tarbiya, ritm, eshitish qobiliyati, ijodkorlik, metodika, pedagogik texnologiya, musiqiy idrok, interfaol ta'lim.

Bugungi ta'lim jarayonida o'quvchini faollashtirish, uning qiziqishi va ijodiy salohiyatini rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi. Ayniqsa, musiqa ta'limi jarayonida o'quvchilarni faqat tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida jalb etish pedagogik samaradorlikni oshiradi. Shu sababli zamonaviy musiqa darslarida interfaol metodlardan, xususan, musiqiy didaktik o'yinlardan keng foydalanish dolzarb masalaga aylanmoqda.

Musiqiy didaktik o'yinlar o'quvchilarni musiqiy faoliyatga qiziqtirish, ularning musiqiy eshitish, ritm sezgisi, musiqiy xotira va ijro malakalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi maxsus tashkil etilgan ta'limiy o'yinlar tizimidir. O'yin faoliyati o'quvchilar psixologiyasiga mos kelgani sababli, u orqali bilim berish jarayoni yengillashadi, o'quvchida musiqiy madaniyatga ijobiy munosabat paydo bo'ladi.

Shuningdek, musiqiy didaktik o'yinlar bolaning shaxsiy rivojlanishiga ham ta'sir ko'rsatadi. Ular bolalarda muloqot madaniyati, jamoada ishlash, tinglash, o'z fikrini ifodalash va ijodiy tashabbus ko'rsatish ko'nikmalarini shakllantiradi. Demak, musiqiy didaktik o'yinlar nafaqat musiqiy bilimlarni, balki umumiy kompetensiyalarni rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Pedagogika va musiqa ta'limi sohasidagi tadqiqotlarda o'yin metodining ta'lim jarayonidagi ahamiyati ko'p bor ta'kidlangan. Didaktik o'yinlar nazariyasi ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan bo'lib, ular o'yin faoliyatini bolaning rivojlanishidagi tabiiy va samarali jarayon sifatida baholaydilar.

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2026"

Musiqa ta'limi metodikasida didaktik o'yinlar o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishning eng qulay vositasi sifatida qaraladi. Musiqiy eshitish, ritm, musiqiy xotira, tembr va dinamikani farqlash kabi ko'nikmalar o'yin orqali tezroq va samaraliroq shakllanadi.

Musiqiy didaktik o'yinlar bolalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus o'yin shaklidagi mashg'ulotlar bo'lib, ularni faol, quvonchli va samarali tarzda o'qitish imkonini beradi. Bu o'yinlar bolalarning eshitish qobiliyatini, ritm hissi, ovoz baland-pastligini farqlash, musiqa xotirasini, ijodkorligini va harakat muvofiqligini oshiradi. Ko'pincha maktabgacha ta'lim muassasalarida (bog'cha yoshi) va boshlang'ich sinflarda qo'llaniladi. O'zbekiston pedagogikasi va xorijiy tajribada (masalan, Orff, Dalcroze usullari) musiqiy didaktik o'yinlar bolalarni musiqa bilan tanishtirishning eng samarali usullaridan biri hisoblanadi. Ular oddiy materiallar (ritm tayoqchalari, kartochkalar, ovoz chiqaruvchi asboblari, telefon yoki pianino) bilan o'tkazilishi mumkin va bolalarni charchatmasdan, o'yin orqali o'rgatadi.

Musiqiy didaktik o'yinlar quyidagi asosiy turlarga bo'linadi. Har bir turga batafsil misollar va tavsiflar beraman, shuningdek, ularni qanday tashkil qilish, maqsadlari va yosh guruhlarini ko'rsataman. Bu o'yinlar bir-biri bilan bog'lanishi va ketma-ketlikda o'tkazilishi mumkin.

Musiqiy idrokni rivojlantiruvchi o'yinlar

Bu turdagi o'yinlar bolalarga tovushlarning asosiy xususiyatlarini (tezlik, balandlik, uzunlik, tembr) farqlashni o'rgatadi. Ular diqqatni jamlash va eshitishni rivojlantiradi.

- O'xshashini top o'yini: Maqsadi — bir xil yoki o'xshash tovushlarni (ritm, ohang) tanib olish. O'yin: Bolalarga kartochkalarda turli ritmlar (masalan, ta-ta, ta-ti-ta) chizilgan rasmlar beriladi. O'qituvchi bir ritmni chalganda (qo'l bilan yoki asbob bilan), bolalar o'xshash kartochkani topishi kerak. Variant: Bir nechta bolaga bir xil ritm berib, ularni guruh bo'lib takrorlash. Yosh: 4–7 yosh. Materiallar: Kartochkalar yoki telefon ilovasi. Davomiyligi: 10–15 daqiqa. Foydasi: Eshitish diqqatini oshiradi.

- Tez-sekin yur o'yini: Maqsadi — musiqaning tempini (tezlikni) his qilish. O'yin: Musiqa tez bo'lsa, bolalar yugurish yoki tez yurishadi; sekin bo'lsa — sekin yurish yoki to'xtashadi. Variant: "Tez-sekin o'tish" — musiqa o'zgarganda, harakatni moslashtirish. Yosh: 3–6 yosh. Materiallar: Har qanday musiqa (telefon yoki magnitofon). Foydasi: Ritm va harakat muvofiqligini rivojlantiradi.

- Baland-past o'yini: Maqsadi — ovoz balandligini farqlash. O'yin: Baland ovoz chiqsa (pianino yuqori notasi), bolalar qo'l ko'tarish yoki sakrashadi; past ovoz chiqsa — cho'kkaalash yoki pastga egilishadi. Variant: "Ovozli signal" — ovoz balandligiga qarab, hayvoncha harakatlari (baland — qush, past — toshbaqa). Yosh: 4–7 yosh. Materiallar: Klaviatura yoki ovoz chiqaruvchi asbob. Foydasi: Ovoz xususiyatlarini chuqur tushunish.

Musiqiy xotirani mustahkamlovchi o'yinlar

Bu o'yinlar qisqa ohanglarni eslab qolish va takrorlashga qaratilgan, xotirani va konsentratsiyani kuchaytiradi.

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2026"

- Musiqiy to'xtash o'yini: Maqsadi — ritm va diqqatni rivojlantirish. O'yin: Musiqa yangraganda bolalar erkin harakat qilishadi, to'xtasa — muzlab qolishadi (statuya pozitsiyasida). Variant: "Muzli raqs" — har to'xtashda yangi pozitsiya (qo'lni yuqoriga, oyoqni oldinga). Yosh: 4–8 yosh. Materiallar: Musiqa pleeri. Foydasi: Tez reaksiya va xotirani oshiradi.

- Meva ritmi o'yini: Maqsadi — ritmni takrorlash va xotirani mustahkamlash. O'yin: Har bir mevaga ritmik bo'g'in beriladi (olma = ta-ta, banan = ta-ta-ti, apelsin = ti-ti-ta-ti). O'qituvchi ritmni aytadi, bolalar takrorlaydi va meva nomini eslab qolishadi. Variant: Guruh bo'lib zanjir hosil qilish — birinchi bola ritmni aytadi, ikkinchisi qo'shadi. Yosh: 5–9 yosh. Materiallar: Meva rasmlari yoki haqiqiy mevalar. Foydasi: Ritm xotirasini va mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi.

- Qo'shiq eslab qol o'yini: Maqsadi — qo'shiq ohangini xotiraga saqlash. O'yin: O'qituvchi qisqa qo'shiqni (masalan, "Kichkina quyosh") kuylaydi, bolalar takrorlaydi va so'zlarni o'zgartirib, yangi variant yaratadi. Yosh: 5–8 yosh. Materiallar: Oddiy qo'shiqlar. Foydasi: Musiqiy xotira va ijodkorlikni oshiradi.

Musiqiy tasavvur va ijodkorlikni shakllantiruvchi o'yinlar

Bu turdagi o'yinlar bolalarni o'z ohangini yaratishga undaydi, tasavvur va ijodkorlikni rivojlantiradi.

- O'z ohangimni yarata o'yini: Maqsadi — improvizatsiya qilish. O'yin: Bolaga mavzu beriladi (masalan, "Yomg'ir yog'ayapti"), u o'z ritmi va ohangini chalganda (qo'l bilan yoki asbob bilan). Boshqalar takrorlaydi. Variant: "Musiqiy hikoya" — har bir bola bir qism qo'shib, umumiy hikoya yaratadi. Yosh: 6–9 yosh. Materiallar: Ritm asboblari (baraban, qo'ng'iroq). Foydasi: Ijodkor fikrlashni rag'batlantiradi.

- Cholg'u asboblarni top o'yini: Maqsadi — asbob tovushlarini eshitib tanish va tasavvur qilish. O'yin: Ko'z yumuq holda cholg'u chalinsa (masalan, gitara yoki baraban), bolalar qaysi asbob ekanligini taxmin qiladi va uning tovushini tasvirlaydi (masalan, "Bu shamol kabi"). Yosh: 5–8 yosh. Materiallar: Turli cholg'u asboblari yoki ilova. Foydasi: Tovush tasavvurini rivojlantiradi.

Musiqiy-ritmik va harakatli o'yinlar

Bu o'yinlar musiqani harakat bilan bog'laydi, jismoniy rivojlanishga yordam beradi.

- Qo'shiq qahramoni o'yini: Maqsadi — musiqiy dramatisatsiya. O'yin: "Qo'g'irchoq" qo'shig'iga mos bolalar qo'g'irchoqcha harakat qiladi (qo'llarini silkitish, sakrash). Variant: Rolli o'yin — bir bola qahramon, boshqalar qo'shiq kuylaydi. Yosh: 4–7 yosh. Materiallar: Qo'shiq yozuvi. Foydasi: Harakat va musiqa muvofiqligini oshiradi.

- Raqsli ritm o'yini: Maqsadi — ritmga mos raqs. O'yin: Musiqa ritmiga qarab, bolalar oddiy harakatlar (qadam, sakrash, aylanish) qiladi. Variant: "Ritmli doira" — bolalar doira bo'lib, ritm o'zgarganda harakatni o'zgartiradi. Yosh: 5–8 yosh. Materiallar: Ritmik musiqa. Foydasi: Koordinatsiyani rivojlantiradi.

Musiqiy-dramatisatsiya va teatrlashtirilgan o'yinlar

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2026"

Bu o'yinlar ertak va qo'shiqni birlashtiradi, ijodkorlikni oshiradi.

- Ertak musiqasi o'yini: Maqsadi — dramatizatsiya. O'yin: "Qizil shapka" ertagiga mos qo'shiqlar kuylanadi, bolalar rollarni ijro etadi (bo'ri — past ovoz, qiz — baland ovoz). Variant: "Musiqiy sahna" — bolalar o'zlari sahna yaratadi. Yosh: 5–9 yosh. Materiallar: Ertak kitobi va musiqa. Foydasi: Emotsional va ijodiy rivojlanish.

Kartali, loto va viktorina shaklidagi o'yinlar

Bu o'yinlar intellektual jihatni kuchaytiradi.

- Musiqiy loto o'yini: Maqsadi — bilimlarni mustahkamlash. O'yin: Kartochkalarda cholg'u asboblari yoki qo'shiq nomlari, bolalar tovush eshitib, mos kartochkani qo'yadi. Variant: "Viktorina" — "Qaysi qo'shiq?" savollari. Yosh: 6–10 yosh. Materiallar: Kartochkalar. Foydasi: Xotira va mantiqni rivojlantiradi.

- Domino musiqasi: Maqsadi — bog'lash. O'yin: Ritm yoki ohangli domino kartochkalari, bolalar mosini qo'shib, zanjir hosil qiladi. Yosh: 5–8 yosh.

Umumiy maslahatlar va tashkil qilish qoidalari

- Yoshga moslash: 3–5 yoshda oddiy, harakatli o'yinlar; 6–9 yoshda murakkabroq, ijodiy elementlar qo'shing.

- Guruh va individual: Guruhda raqobat, individualda diqqat.

- Materiallar: Oddiy — qo'llar, oyoqlar, uy-ro'zg'or buyumlari; qo'shimcha — ritm asboblari (baraban, qo'ng'iroqlar).

- O'tkazish tartibi: Har o'yin 5–15 daqiqa, kuniga 2–3 ta. Har doim quvonchli muhit yarating, maqtang.

- Afzalliklari: Bolalarni charchatmaydi, motivatsiyani oshiradi, oilada ham qo'llash mumkin. O'zbek xalq qo'shiqlari (masalan, "Alla", "Yalla") asosida o'yinlar qo'shing.

- Natijalarni baholash: Bolaning reaksiyasi, ishtiroki orqali kuzating, emotsional holatini hisobga oling.

Musiqiy didaktik o'yinlar o'quv jarayonini qiziqarli va samarali qilishiga qaramay, ularni tashkil etishda bir qator pedagogik talablar mavjud. Avvalo, o'yin maqsadga yo'naltirilgan bo'lishi, ya'ni o'quv maqsadiga xizmat qilishi lozim. Ba'zan o'yin faqat ko'ngilochar faoliyat sifatida tashkil etilsa, u ta'limiy samaradorlikni bermaydi.

Ikkinchidan, o'yinlarni tanlashda o'quvchilarning yosh xususiyatlari hisobga olinishi zarur. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun sodda, harakatli va obrazli o'yinlar mos bo'lsa, umumta'lim bosqichida murakkabroq — musiqiy tahlil, eshitish va ritmik topshiriqlarga asoslangan o'yinlar samarali bo'ladi.

Uchinchidan, o'qituvchining roli juda muhim. O'qituvchi o'yinni boshqaruvchi, yo'naltiruvchi va baholovchi bo'lishi kerak. U o'yin jarayonida barcha o'quvchilarni jalb etishi, passiv o'quvchilarni ham faol ishtirokchi qilishga harakat qilishi lozim.

Xulosa

Musiqiy didaktik o'yinlar musiqa ta'limi jarayonida samarali pedagogik vosita bo'lib, o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish, estetik didini shakllantirish va dars

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2026 "

jarayoniga faol jalb etishda katta ahamiyatga ega. Ular orqali o'quvchilarda musiqiy eshitish, ritm sezgisi, ijro malakasi va ijodiy tafakkur rivojlanadi.

Maqola natijalariga ko'ra, musiqiy didaktik o'yinlar o'quvchilarning musiqaga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ta'lim jarayonini jonlantiradi hamda kompetensiyaviy yondashuv asosida bilimlarni amaliy ko'nikmaga aylantirishga yordam beradi.

Musiqiy didaktik o'yinlardan samarali foydalanish uchun quyidagi takliflar beriladi:

Musiqqa darslarida har bir mavzuga mos didaktik o'yinlar bankini yaratish lozim.

O'yinlar o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos tanlanishi kerak.

Har bir o'yin aniq didaktik maqsadga yo'naltirilgan bo'lishi zarur.

Musiqiy o'yinlarni milliy musiqiy meros (maqom, xalq qo'shiqlari, milliy cholg'ular) asosida tashkil etish tavsiya etiladi.

O'yinlar orqali o'quvchilarda ijodkorlikni kuchaytirish uchun improvizatsiya va ritmik harakatlarga asoslangan topshiriqlar ko'paytirilishi kerak.

O'qituvchilar uchun musiqiy didaktik o'yinlarni tashkil etish bo'yicha metodik qo'llanmalar ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

ADABIYOTLAR:

1. JURAKHONOVICH, G. J., & KARIMBERDIEVICH, R. K. Renewing the System of the Country and the Role and Significance of Art and Culture in Today's New Level of Modernization in Our Life. *JournalNX*, 6(05), 7-9.
2. Gaziyeu, J. J. (2021). STYLISTIC FEATURES OF THE WORK OF FRANZ JOSEPH HAYDN. In *АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 215-217).
3. Gaziyeu, J. J., & Toshmatov, G. O. (2021). Acts credit module system and its implementation activities in higher educational process. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(9), 467-472.
4. Gaziyeu, J. J., & Aliyeva, N. R. (2021). Dmitriy dmitrievich shostakovich life and work. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(10), 1181-1185.
5. Joraxanovich, G. J. (2023). Psychological Factors Of Musical Education. *JournalNX*, 9(11), 8-10.
6. Shokirkhanov, B. B., & Mahkamjanov, S. Q. O. (2021). The importance of the science of harmony in music practice. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(10), 735-739.
7. Maxkamjanov, S., & Ibrohimov, A. (2023). NAY CHOLG'USI IJROCHILIK SAN'ATI TARIXI VA RIVOJLANISH JARAYONI. *Инновационные исследования в науке*, 2(2), 37-40.
8. Ibrohimov, A., & Maxkamjanov, S. (2023). OPERA SAN'ATINING VOKAL JANIRI. In *Международная конференция академических наук* (Vol. 2, No. 2, pp. 175-177).
9. Mukhamedovich, R. D. (2022). CULTURE AND ART IS THE EMBODIMENT OF NATIONAL VALUES.

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2026 "

10. Maxkamjanov, S. (2025). INNOVATION TECHNOLOGIYALARNING MUSIQA O'RGATISH NATIJALARIGA TA'SIRI. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.3), 428-430.